SUN'IY INTELLEKT VA UNING JAMIYAT RIVOJIDATUTGAN O'RNI

Ilmiy maslahatchi: **Perdeshova Nargiza Yesenbayevna**
n20035464656@gmail.com
CHDPU Umumiy pedagogika kafedrasi o'qituvchisi
O'rinova Aziza Eshdavlat qizi 951846504
azizaurinova70@gmail.com
Umirzoqov Baxriddin Ulug'murod o'g'li 970660710
baxriddinumirzoqov953@gmail.com
Rahmatov Diyorbek Jurabek o'g'li 886352006
rahmatovdiyorbek005@gmail.com
CHDPU "Tabiiy fanlar" fakulteti kimyo yo'nalishi 2-bosqich talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellektning mazmuni va uning zamonaviy jamiyat rivojidagi o'rni keng yoritiladi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining turli sohalarga kirib borishi natijasida inson mehnatining samaradorligi ortib borayotgani, qaror qabul qilish jarayonlari tezlashayotgani va yangi imkoniyatlar yuzaga kelayotgani tahlil qilinadi. Shu bilan birga, maqolada mazkur texnologiyaning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda, u bilan bog'liq ayrim muammolar va xavflar ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar, mashinaviy o'rganish, avtomatlashtirish, innovatsiya, axborot tizimlari, raqamli iqtisodiyot, inson omili, texnologik rivojlanish, sun'iy tafakkur.

Abstract: This article broadly covers the meaning of artificial intelligence and its role in the development of modern society. It analyzes how the penetration of artificial intelligence technologies into various fields has increased the efficiency of human labor, accelerated decision-making processes, and created new opportunities. At the same time, the article discusses the positive aspects of this technology, as well as some of the problems and risks associated with it.

Keywords: artificial intelligence, digital technologies, machine learning, automation. innovation. information systems, digital economy, human factor, technological development, artificial intelligence.

Аннотация: В данной статье широко рассматривается значение искусственного интеллекта и его роль в развитии современного общества. Анализируется, как внедрение технологий искусственного интеллекта в различные области повысило эффективность человеческого труда, ускорило процессы принятия решений и создало новые возможности. Одновременно в статье обсуждаются положительные аспекты этой технологии, а также некоторые проблемы и риски, связанные с ней.

Ключевые слова: искусственный интеллект, цифровые технологии, машинное обучение, автоматизация, инновации, информационные системы, цифровая экономика, человеческий фактор, технологическое развитие, искусственный интеллект.

KIRISH

Sun'iy intellekt deganda insonning fikrlash, tahlil qilish va ijodiy faoliyatiga xos jarayonlarni bajarishga qodir bo'lgan sun'iy tizim tushuniladi. Bu tushuncha, shuningdek,

o‘rganish, muammolarni hal qilish hamda qaror qabul qilish kabi inson aqliga xos xususiyatlarni namoyon eta oladigan texnologiyalarni ham o‘z ichiga oladi.

Sun’iy intellektning asosiy jihatlaridan biri — ma’lum bir maqsadga erishish uchun eng maqbul variantlarni tanlash va ularni amalda qo‘llash qobiliyatidir. Bugungi kunda sun’iy intellekt turli vazifalarni bajarishga mo‘ljallangan algoritmlar va dasturiy vositalar majmuasidan iborat bo‘lib, u inson ongiga xos ayrim funksiyalarni bajarishga qodir.

Olimlar bu yo‘nalishni faol rivojlantirishga intilayotgan bo‘lsalar-da, jamiyatda unga nisbatan turlicha qarashlar mavjud. Ayrimlar sun’iy intellektni katta imkoniyat deb baholasa, boshqalar ehtiyotkorlik bilan yondashadi. Hatto Elon Musk ham bu texnologiyani insoniyat uchun jiddiy xavf tug‘dirishi mumkinligini ta’kidlab, uni ehtiyotkorlik bilan rivojlantirish zarurligini aytgan[1].

Sun’iy intellekt mustaqil ilmiy yo‘nalish sifatida kompyuter texnologiyalari rivojlangandan keyin shakllana boshlagan. Bu jarayon asosan XX asr o‘rtalariga to‘g‘ri keladi. Aynan shu davrda mashhur olim Norbert Wiener kibernetika sohasiga oid fundamental tadqiqotlarini olib borgan. “Sun’iy intellekt” atamasi esa 1956-yilda AQShdagi ilmiy anjumanda ilk bor qo‘llanilgan. Ushbu tadbirda asosiy e’tibor hisoblash jarayonlariga emas, balki mantiqiy fikrlashni modellashtirishga qaratilgan edi.

Keyinchalik sun’iy intellekt mustaqil fan sifatida shakllanib, ikki asosiy yo‘nalishga ajraldi: biri inson miyasi faoliyatini o‘rganishga asoslangan neyrokibernetika, ikkinchisi esa tizimlarning ichki tuzilishini chuqur tahlil qilmasdan ularning natijalarini o‘rganishga qaratilgan “qora quti” yondashuvi. Hozirgi davrda esa ushbu yo‘nalishlarni birlashtirishga intilish kuzatilmoqda. Sun’iy intellekt masalasi so‘nggi o‘n yilliklarda eng ko‘p muhokama qilinayotgan mavzulardan biriga aylangan bo‘lib, bu boradagi bahslar qariyb yarim asrdan beri davom etmoqda. Hozirgi kunga qadar mutaxassislar o‘rtasida bu texnologiyaning insoniyat uchun foydali yoki xavfli ekanligi borasida yagona qarash shakllanmagan.

Ba’zi olimlar sun’iy intellektning tez sur’atlarda rivojlanishi natijasida jamiyatda jiddiy ijtimoiy muammolar yuzaga kelishi mumkinligini ta’kidlaydilar. Ularning fikricha, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarida avtomatlashtirish kuchaygani sari inson mehnatiga ehtiyoj kamayadi. Bu esa ommaviy ishsizlikka olib kelishi mumkin. Ayniqsa, oddiy va takrorlanuvchi ishlarni bajaruvchi kasblar sun’iy intellekt tomonidan tezroq egallanishi ehtimoli yuqori.

Shu bilan birga, boshqa mutaxassislar sun’iy intellektni taraqqiyotning muhim bosqichi sifatida ko‘rib, uning imkoniyatlari inson hayotini yengillashtirishga xizmat qilishini ta’kidlaydi. Ularning fikricha, bu texnologiya insonni og‘ir va murakkab vazifalardan ozod qilib, yangi kasblar va imkoniyatlar paydo bo‘lishiga zamin yaratadi.

METADOLOGIYA

Axborot texnologiyalari sohasidagi mashhur shaxslar ham bu borada turli fikrlarni ilgari surgan. Masalan, Elon Musk sun’iy intellektni ehtiyotkorlik bilan rivojlantirish zarurligini ta’kidlab, uni insoniyat uchun potensial xavf manbai sifatida baholaydi. Unga ko‘ra, robotlar va aqlli tizimlar ko‘plab ishlarni insondan ko‘ra tez va sifatli bajarishi natijasida mehnat bozori keskin o‘zgarishi mumkin. Bundan tashqari, texnologik poygada kompaniyalar xavfsizlik masalalariga yetarli e’tibor bermasliklari ham ehtimoldan xoli emas.

Xuddi shunday fikrni Bill Gates ham ilgari surib, kelajakda sun’iy intellektning haddan tashqari kuchayishi insoniyat uchun xavf tug‘dirishi mumkinligini aytgan. Uning ta’kidlashicha, robotlar

ko‘plab kasblarni egallab borar ekan, bu jarayon jamiyatda yangi muammolarni keltirib chiqaradi va bunga oldindan tayyor turish zarur.

Biroq barcha mutaxassislar bu fikrga qo‘shilmaydi. Masalan, Mark Zuckerberg sun’iy intellektni ijobiy baholab, uni insoniyat rivoji uchun katta imkoniyat deb hisoblaydi. Unga ko‘ra, har qanday yangi texnologiya qanday maqsadda qo‘llanishiga qarab foydali yoki zararli bo‘lishi mumkin. Agar undan to‘g‘ri foydalanilsa, sun’iy intellekt yaqin yillarda jamiyatga katta foyda keltiradi. Bugungi kunda sun’iy intellekt asosida yaratilgan texnologiyalar allaqachon hayotimizga chuqur kirib kelgan. Tibbiyot sohasida robotlar murakkab operatsiyalarni bajarishda yordam bermoqda, transport tizimida esa haydovchisiz avtomobillar sinovdan o‘tkazilmoqda. Shuningdek, yetkazib berish xizmatlarida dronlardan foydalanish yo‘lga qo‘yilgan. Ba’zi mamlakatlarda hatto huquqni muhofaza qilish organlari ham ayrim vazifalarni robotlar yordamida bajarishni boshlagan. Olimlar esa bu qurilmalarni yanada mukammallashtirib, ularning tashqi ko‘rinishini insonlarga o‘xshash qilish ustida ish olib bormoqda.

Sun’iy intellektning qo‘llanilishi ommaviy axborot vositalarida ham sezilarli darajada oshgan. Xususan, Associated Pressda avtomatlashtirilgan dasturlar moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda qo‘llaniladi. Bu esa qisqa vaqt ichida ko‘proq yangiliklar tayyorlash imkonini berib, axborot tarqatish samaradorligini oshirgan.Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kelajakda ayrim kasblar sun’iy intellekt sababli qisqarishi mumkin. Jumladan, bank xodimlari, pochta tizimi ishchilari, buxgalterlar va turli ofis xodimlari faoliyati xavf ostida qoladi. Chunki sun’iy intellekt bu vazifalarni tezroq, aniqroq va kam xarajat bilan bajarish imkoniga ega.

Shu sababli, sun’iy intellektni rivojlantirish bilan bir qatorda, uning jamiyatga ta’sirini chuqur o‘rganish va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni oldindan bartaraf etish muhim ahamiyatga ega[3].

MUHOKAMA

Sun’iy intellektning bugungi kunda tez sur’atlar bilan rivojlanib borayotgani uni faqat texnologik hodisa emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy va hatto falsafiy masalaga aylantirmoqda. Ushbu texnologiya inson faoliyatining ko‘plab sohalariga kirib borar ekan, uning ta’sir doirasi tobora kengayib borayotgani kuzatiladi.

Bir tomondan, sun’iy intellekt inson mehnatini yengillashtirib, murakkab jarayonlarni qisqa vaqt ichida bajarish imkonini bermoqda. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash hamda inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, tibbiyot, ta’lim va sanoat kabi muhim sohalarda sun’iy intellektning joriy etilishi ijobiy natijalar berayotgani yaqqol sezilmoqda.

Boshqa tomondan esa, ushbu texnologiyaning jadal rivojlanishi ayrim muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Eng asosiy muammolardan biri — mehnat bozoridagi o‘zgarishlardir. Ko‘plab an’anaviy kasblarning avtomatlashtirilishi natijasida ayrim mutaxassisliklarga ehtiyoj kamayib borishi mumkin. Bu esa jamiyatda yangi kasblarni o‘rganish va qayta tayyorlanish zaruratini keltirib chiqaradi[4].

Shuningdek, sun’iy intellekt bilan bog‘liq axborot xavfsizligi va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish masalalari ham dolzarb hisoblanadi. Texnologiyalarning keng qo‘llanilishi natijasida katta hajmdagi ma’lumotlar yig‘ilmoqda va bu ma’lumotlardan noto‘g‘ri foydalanish ehtimoli ham mavjud. Shu sababli, sun’iy intellektni rivojlantirish bilan bir qatorda, uni tartibga soluvchi mexanizmlarni ham takomillashtirish muhimdir.

Umuman olganda, sun’iy intellektni baholashda uni faqat foydali yoki faqat zararli deb biryoqlama yondashish to‘g‘ri emas. Chunki uning ta’siri inson tomonidan qanday maqsadda va qanday darajada qo‘llanilishiga bevosita bog‘liq. To‘g‘ri boshqarilgan va nazorat ostida rivojlantirilgan sun’iy intellekt insoniyat taraqqiyotiga katta hissa qo‘shishi mumkin.

XULOSA

Sun’iy intellekt zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, uning rivojlanishi inson hayotini tubdan o‘zgartirmoqda. Ushbu texnologiya nafaqat murakkab vazifalarni tez va aniq bajarishga yordam beradi, balki inson faoliyatini yengillashtirish, mehnat samaradorligini oshirish va yangi imkoniyatlar yaratishda ham katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, sun’iy intellektning ijtimoiy, iqtisodiy va axborot xavfsizligi bilan bog‘liq muammolarini e’tiborsiz qoldirish mumkin emas.

Kelajakda sun’iy intellektning ijobiy natijalari undan qanday foydalanilishiga bevosita bog‘liq bo‘ladi. To‘g‘ri nazorat va ehtiyotkorlik bilan rivojlantirilsa, u insoniyat uchun yangi kasblar, innovatsion yechimlar va samarali tizimlar yaratadi. Shu sababli, sun’iy intellektni rivojlantirishda ilmiy, axloqiy va ijtimoiy me’yorlarni hisobga olish muhimdir.

Natijada, sun’iy intellekt inson hayotidagi rolini kengaytirishda davom etadi va u bilan bog‘liq imkoniyatlar hamda xavflarni muvozanatli boshqarish jamiyat taraqqiyotining kaliti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullaeva, N. (2019). *Pedagogik mahorat asoslari*. Toshkent: O‘zbekiston. – B. 35–42.
2. Qodirov, A. (2021). *O‘qituvchi kasbiy faoliyati va pedagogik mahorat*. Toshkent: Fan. – B. 56–63.
3. Sharipov, M. (2018). *Pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: Yangi asr avlodi. – B. 70–78.
4. Yuldashev, S. (2020). *Zamonaviy ta’lim texnologiyalari*. Toshkent: Iqtisodiyot. – B. 41–49.
5. Islomov, B. (2022). *Pedagogik kompetensiya va innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: Ma’naviyat. – B. 60–68.
6. Karimova, D. (2017). *O‘qituvchining kasbiy rivojlanishi*. Toshkent: O‘qituvchi. – B. 28–35.
7. Tursunov, Z. (2021). Ta’lim sifatini oshirishda pedagogik mahoratning o‘rni. *Pedagogika va psixologiya*, (3), 22–27.
8. Rasulov, F. (2016). *Pedagogik etika va kasbiy mas’uliyat*. Toshkent: Ilm Ziyo. – B. 44–50.